

ПОЛІТИЧНІ НАУКИ

DOI: <https://doi.org/10.32839/2304-5809/2020-1-77-42>

УДК 329:303:94(477)"1932/1933"

Гаврилюк Д.Ю.

Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова

СПЕЦИФІКА ПОЛІТИЗАЦІЇ ГОЛОДОМОРУ 1932–1933 РР. УКРАЇНСЬКИМИ ПОЛІТИКАМИ (ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ ЕКСПЕРТНОГО ОПИТУВАННЯ)

Анотація. Стаття присвячена дослідженню специфіки процесу штучної політизації теми Голодомору 1932–1933 рр. українськими політиками. Матеріалу базується на проведенню автором глибинного експертного опитування в січні 2020 року. Стаття виконана в рамках грантового дослідження для Науково-дослідного і освітнього центру з вивчення Голодомору (HREC). В статті наводяться та аналізуються експертні позиції щодо запитань про причини і специфіки політичної спекуляції на темі Голодомору 1932–1933 рр. та обґрунтуванням чому Голодомор 1932–1933 рр. слід беззаперечно вважати актом геноциду українського народу. За словами автора статті, більшість опитаних експертів погоджуються, що по-перше, політизація історичних тем шкодить останнім, а по-друге, Голодомор 1932–1933 рр. був і є актом геноциду радянської влади проти українського народу і політичне паразитування чи використання на цій трагічній для пам'яті українського народу темі у війні дискурсів із сучасною Росією є не конструктивним. Автор статті переконаний, що не визнання що Голодомор 1932–1933 років був геноцидом українського народу окремими політичними групами, партіями і лідерами означає, що вони розписуються у своїй низькій правовій, політичній культурі і небажанні робити серйозних висновків, щодо нікчемних прикладів державного управління та етнічної зневаги, яку продемонстрував радянський тоталітарний політичний режим в першій половині ХХ століття і взагалі протягом свого політичного існування на території сучасної України.

Ключові слова: політизація, Голодомор 1932–1933 рр., геноцид, політичні спекуляції, експертна думка.

Havrylyuk Dmytro

National Pedagogical Dragomanov University

SPECIFICITY OF THE HOLODOMOR POLITIZATION 1932–1933 UKRAINIAN POLICIES (THROUGH EXPERT QUESTIONING)

Summary. The article is devoted to the study of the specifics of the process of artificial politicization of the Holodomor theme of 1932–1933 by Ukrainian politicians. The material is based on an in-depth expert survey conducted by the author in January 2020. The article was made as part of a grant study for the Holocaust Research and Education Center (HREC). The main purpose of the scientific research was to explore the current visions of the political and political expert environment on the politicization of the Holodomor of 1932–1933, its consequences, explanations for the reasons for the lack of a unified view, and evaluations of this multifaceted historical topic, which is still the subject of periodic political issues. manipulation of public opinion and instrument of interstate diplomatic struggle and conjuncture. The article presents and analyzes expert opinions on questions about the causes and specifics of political speculation on the Holodomor of 1932–1933 and the rationale why the Holodomor of 1932–1933 should be considered as an act of genocide against the Ukrainian people. According to the author of the article, most of the experts polled agree that, firstly, politicization of historical themes harms the latter, and secondly, the Holodomor of 1932–1933 was and is an act of genocide of the Soviet authorities against the Ukrainian people and political parasitism or use on this tragic for the memory of the Ukrainian people, the topic in the war of discourses with modern Russia is not constructive. The author of the article suggests that even if in the future, Ukrainian voters will promote the admission of consensual and Ukrainian elites to power, the politicization of the topic of famine will not be avoided. Also, the author of the article is convinced that not recognizing that the Holodomor of 1932–1933 was a genocide of the Ukrainian people by separate political groups, parties and leaders means that they sign in their low legal, political culture and unwillingness to draw serious conclusions, about worthless examples of public administration. the disdain expressed by the Soviet totalitarian political regime in the first half of the twentieth century and in general throughout its political existence on the territory of modern Ukraine.

Keywords: politicization, Famine of 1932–1933, genocide, political speculation, expert opinion.

Постановка проблеми. В Україні вже 14 рік на офіційному рівні визнано, що чи не найбільша трагічна сторінка української нації – Голодомор 1932–1933 років визнано актом геноциду українського народу. В Законі України «Про Голодомор 1932–1933 років в Україні» чітко зафіксовано і замовника цього акту етноциду і його наслідки, встановлено юридичну відповідальність за невизнання голодомору геноцидом українців. Іде мова про тодішнє політичне

керівництво СРСР та від 3 до 10 млн. жертв за різними джерелами. Втім це не шкодить ряду політичними силам, яких вітчизняні медіа та експертне спільнота означають як «проросійські» не визнавати, уникати або навіть водити громадськість в оману через власну інтерпретацію історичних фактів, які свідчать про ціле направлену політику етноциду тодішнього радянського політичного керівництва по відношенню до українців.

Аналіз останніх досліджень. Варто почати з того, що методологічною основою досліджень феномену Голодомору 1932–1933 рр. в українській науці були роботи В. Маняка, Л. Коваленко, Дж. Мейса, В. Гришка, В. Гросмана, Р. Конквеста, О. Калиника, М. Вербицького, С. Маскудова, С. Старева, А. Жуковського, С. Дяченка, С. Кульчицького, Ю. Киричука, Р. Пирого, Л. Лук'яненка, Й. Лося, М. Романюка, Ю. Шаповала, С. Денисенко, М. Мухіної, І. Самійленка, М. Житарюка. Медіанною тезою, що охоплювала дані роботи було те, що про те, що Радянський Союз в особі Генерального секретаря ЦК Й. Сталіна проводив проти України особливу етнополітику, спрямовану на знищення української нації з її культурними, економічними, політичними надбаннями, окреслену дефініцією «геноцид». Так, І. Самійленко, С. Кульчицький, С. Горощко, А. Морозов, В. Марочко, А. Перковський, В. Ковган, Р. Нагорна-Персидська та інші історики, запропонували новітнє бачення проблеми, відмінне від усталеного. Так, голодомор стали розглядати як геноцид, який «спрямовувався на те, щоб «провчити» українських селян, які чинили опір колективізації і не бажали працювати у колгоспах».

Погоджуємось з думкою таких істориків як П. Барвінська, В. Гриневич, Я. Грицак, Г. Грінченко, О. Лисенко, Ю. Шаповал, І. Шупак, які є глибоко переконаними, що непереосмислене і непереоцінене минуле може повертатися, разом з масовим насильством. Тому визнання Голодомору геноцидом має стати ще однією, і серйозною перешкодою, щоб цього не сталося – ані тепер, ані у майбутньому.

Цікавою роботою в контексті раціоналізації аналізу історичного минулого стала робота Г. Касьянова «Danse Macabre. Голод 1932–1933 років у політиці, масовій свідомості та історіографії (1980-ті – початок 2000-х)». В цій роботі автор наголошує, що Голод 1932–1933 років в СРСР та УСРР справді є однією з наймасштабніших гуманітарних катастроф ХХ століття, він є історичним прикладом одного з найтяжчих злочинів проти людяності. Саме тому він як історичний факт потребує серйозних, копітких, тривалих, детальних досліджень, які повинні були б мати комплексний, міждисциплінарний характер, які б здійснювалися на міжнародному рівні і були б наглухо відокремлені від поточних політичних запитів та вимог. Лише на такій основі йому може бути дана достатньо адекватна історична, політична, юридична і моральна оцінка [1].

Виділення невирішених раніше частин проблеми. Чому в Україні попри обережність «постпостмаранчевих еліт» з темою голодоморів присутнє явище її політизації? Які можуть бути наслідки? Чим був на думку експертного середовища Голодомор 1932–1933 рр. – геноцидом, етнотридом, іншим? Відповіді на ці запитання в якості наукового дослідження було запропоновано провести у формі глибинного експертного опитування, яке реалізовувалось в рамках грантового дослідження для Науково-дослідного і освітнього центру з вивчення Голодомору (НРЕС). Загалом 21 експерти погодились взяти участь в науковому дослідженні, що тривало протягом 21-28 січня 2020 року. У фокусі професійного

спрямування – думки та позиції вчених політологів, політичних експертів, журналістів та фахових істориків. Виходячи з того контексту, що вже в незалежній українській державі, навіть після визнання Верховною Радою України Голодомору 1932–1933 років фактом геноциду українського народу, не припиняють точитися дискусії щодо його причин та наслідків. Не дивно, що на тлі кілька разових змін глав держав, урядів та парламентів в Україні представниками різних політичних команд були здійсненні намагання однібічно трактувати цю трагедію, інші крокували далі відверто цураючись навіть самого поняття геноциду і його зв'язку з Голодомором, апелюючи на аргументованість «усунення» політичної складової в його оцінках.

Мета дослідження. Головна мета наукового дослідження полягала в тому аби дослідити актуальні візії політологічного та політичного експертного середовища на тему політизації Голодомору 1932–1933 рр., її наслідків, пояснень причин відсутності єдиного погляду та оцінок на цю багатоаспектну історичну тему, яка і понині є предметом для періодичних політичних маніпуляцій громадською думкою та інструментом міждержавної дипломатичної боротьби і кон'юктури.

Виклад основного матеріалу. Варто нагадати, станом на початок 2020 року, 16 країн світу відкрито визнали Голодомор 1932–1933 рр. актом геноциду українців, ще 9 країн на найвищому рівні засудили Голодомор 1932–1933 рр. як акт винищення людства, вчинений тоталітарним сталінським режимом або вшанували пам'ять його жертв.

Загалом, дивлячись на вище зазначені показники та оцінюючи динаміку їх появи, можна зробити перший проміжний висновок оцінку діям української влади. Йде мова про необхідність активізації дипломатичної роботи, кооперації фахового історичного експертного середовища та дипломатів в підготовці аргументації, організації діалогу із представниками влади інших країн з метою переконати, що Голодомор 1932–1933 рр. був справжнім актом геноциду українців і ніколи немає повторитись з жодною нацією. На нашу думку, вся динаміка з міжнародного визнання це є спадщина боротьби за історичну правду Президента України В. Ющенка, в більшій мірі та Петра Порошенка. Для глави держави «в російському екзилі» В. Януковича та нинішнього В. Зеленського тема деміфологізації Голодомору 1932–1933 рр. є скоріш церемоніальною та можливістю нагадати Росії про розбіжності в причинах, замовниках та інтерпретації формату голодоморів в Україні в першій половині двадцятого століття.

За словами українського вченого Володимира Василенка: «Голодомор 1932–1933 років – акт геноциду українського народу, організований керівництвом ВКП(б) та урядом СРСР у 1932–1933 роках шляхом створення штучного масового голоду. Убивство голодом відбувалося в Україні й на Кубані як до 1933 р., так і в 1932 році. Різниця полягає лише в масштабах злочину. Якщо протягом 1932 р. голодом було замордовано сотні тисяч людей, то в 1933 р. лік ішов на мільйони. Однак і в 1932, і в 1933 рр. в Україні й на Кубані, на відміну від інших регіонів СРСР, де від голоду

також загинуло чимало людей, голод був актом геноциду, оскільки він був навмисне спрямований проти української нації як такої» [2].

Чи же був Голодомор 1932–1933 років геноцидом українського народу? Це й по нині дискусійне питання ми поставили в рамках глибинного дослідження вітчизняним експертам. На думку політичного оглядача «Слово і Діло», Віктора Гаврилюка, не потрібно вигадувати нових, додаткових оцінок цієї трагічної сторінки української історії, згідно другої статті Закону України «Про Голодомор 1932–1933 років в Україні» він є актом геноциду українського народу [3], а його публічне заперечення карається законом, подобається це всім політичним суб'єктом чи ні. Інший же експерт, магістр державного управління при НАДУ, Олександр Радчук, погоджується зі своїм колегою, доповнюючи його в частині, що голодомор українців, які ініціювала радянське політичне керівництво було лише вершиною масштабніших злочинів. Вочевидь йде мова про знищення української інтелігенції, українського духівництва. Геноцид. Крім того, це була продумана політика тодішнього керівництва СРСР в рамках якої реалізовувалися масштабні злочини. Для О. Радчука, голодомор 1932–1933 рр. є по суті, і етноцидом, і трагедією українського народу. Про етноцид говорить і Богдан Кузьмич, вчений з Національного університету «Острозька академія», додаючи, що саме таке ставлення надалі має формувати інститут нацпам'яті в Україні.

Цікаву думку висловила і кандидат наук з державного управління Валентина Пальоха з Українського центру суспільного розвитку. На її думку, сьогодні, важливо актуалізувати увагу ще й на принципі гуманності в управлінні та вихованні – «людина – як найвища цінність», щоб «вказівки згори», «мета виправдовує засіб», «немає людини – немає проблеми» – більше ніколи не були принципами роботи державних структур та політичних систем. Тільки забезпечивши таке ставлення чи б пак відношення, українці, їх керівники усвідомлять, що Голодомор 1932–1933 рр. був і залишається трагедією всього українського народу і не лише, що саме українці були об'єктом цієї політики геноцидом, а ще, що радянська держава реалізовувала цю політику через своїх підлеглих в керівництві УРСР та українців на місцях, які співпрацювали чи були вимушені співпрацювати із «советами».

Децю співзвучний коментар було отримано від доктора політичних наук, Валентина Бушанського з Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України. Вчений зауважив, що Голодомор був не лише спробою фізичного, але культурного знищення українського народу. Саме такий фокус на думку експерта не варто опускати сучасникам при дослідженні та аналізі Голодомору 1932–1933 рр. Його ж колега, політолог, Борис Кушнірук, в свою чергу звернув увагу на причини, які могли «спонукати» радянську владу діяти по відношенню до українців мовою терору. На його думку, у ті часи селянство об'єктивно було основою будь-якої армії, у тому числі повстанської. Тому завдання комуністичного режиму полягало у перетворенні селян у підконтрольні колективи найманих робітників, які повинні були повністю залежати від

влади, а отже стати основою рухою опору «советам» чи навіть «донорами» цього умовного протестного руху.

Співзвучним до вище зазначеної позиції виявився і коментар незалежного політичного оглядача Олександра Свидинюка. Експерт переконаний, що голодомор 1932–1933 рр. був відповіддю Секретаря ЦК Компартії та радянської політичної верхівки на численні селянські бунти, які прокотились Україною і їх було сприйнято як акти непокори політичному режиму, а отже такі які несуть ознака загрози його стабільності. Водночас про штучність і наявність чіткого і холоднокровного розрахунку радянського політичного режиму зауважує політичний аналітик Олександр Гнидюк. Останній доповнює своїх колег акцентом, що голодомор – це керований геноцид, який спрямовувався на знищення найбільш активної частини українського суспільства та насадження радянської моделі соціально-економічних відносин.

Про Голодомор як трагедію українського народу в своїх відповідях зазначила і журналістка UA: СУСПІЛЬНЕ, Яна Бабак. Було зазначено, що тема Голодомору є відкритою раною на тілі історичної пам'яті української нації, яка інспірує цілий ряд негативних наслідків, таких як комплекс меншовартості, «протягнутої руки» тощо. Доповнив її думку Валерій Димов, голова Центру стратегічних комунікацій «Форум». Політолог резюмував, що ставлення українців і українських еліт (якщо вони справді українські) до Голодомору 1932–1933 рр. є маркером українства як такого. Не менш цікаву оцінку голодомору було означено фахівцем державної наукової установи «Енциклопедичне видавництво» Володимиром Бабкою. Він переконаний, що трагедія українського народу якою є голодомор, останній має стати маркером об'єднання української політичної нації.

Голодомор 1932–1933 років – це величезна трагедія українського народу, яка вимагає об'єктивного розслідування і покарання винних, точніше засудження всіх тих керівників Радянського Союзу, які доклади до цього руху. Про це зазначив в нашому дослідженні Ігор Петренко, доцент кафедри політичних наук КНУ імені Тараса Шевченка. На його точку зору риторика українців має бути не в контексті того, що це інструмент боротьби проти нинішньої Росії, а головне це пошук історичної правди і засудження злочинів всіх тоталітарних режимів. Про те, що українці мають бути єдиними та принциповими у визнанні даної трагедії та робити все можливе, аби популяризувати знання про Голодомор, зазначає політолог Максим Джигун. Експерт наголошує, що кожного разу нагадуючи про винуватців цієї трагедії, потрібно робити все можливе, аби не допустити схожого розвитку подій в майбутньому.

Підсумовуючи, чим ж на думку експертного середовища був Голодомор 1932–1933 рр., експерти дійшли згоди, що Голодомор був саме геноцидом українців, здійснений російським радянським режимом. На нашу ж думку, Голодомор на нашу точку зору був свідченням цинічної політики деактивації української ідентичності, яка безперечно не вписувалась в архітектуру побудови моно-

літної радянської держави і радянського народу у якого немає індивідуальних «я», а лише колективне «ми» але й то за рішення «згори». Переконали, найкраще, що влада може зробити це не заважати вченим дослідникам опрацювати архівні матеріали цього періоду, їх подальшій систематизації, видання спеціалізованої літератури. Це все можна робити через замовлення профільного міністерства освіти, культури та інституту національної пам'яті. Останній з огляду на зміну очільника в умовах приходу до влади ново-старих політичних еліт дійсно міг би не хехувати своїм становищем та сприяти підтримці дослідників у вивченні Голодомору та розгляду цієї теми у фокусі міждисциплінарних досліджень.

Водночас варто не забувати важливу річ, вже в незалежній Україні, будь-які історичні події, трагедії чи епізоди не застраховані, щоб не стати предметом для політичних маніпуляцій, інструментом для збурення одіозними політиками однієї частини громадян країни, і навпаки для загравання з патріотично налаштованими спільнотами. Так, в рамках власного дослідження ми поцікавились в експертів, чим можна пояснити політизованість в оцінках Голодомору 1932–1933 рр. та чому серед вітчизняних політичних еліт відсутній консенсус щодо його оцінки як геноциду українського народу.

На думку політичного експерта, Валерія Гончарука, різні політичні сили трактують українську історію по-різному, в тому числі такі події як репресії, голодомор, переслідування дисидентів за часів СРСР. Експерт пояснює таку розбіжність тим, що частина українського суспільства залишається в полоні радянських, а зараз вже російських міфів, тому політики, які орієнтуються на цю частину суспільства грають на почуттях виборців. Таким чином можна припустити, що йде мова про використання теми голодоморів і суб'єктивної їх оцінки в політтехнологічних та навіть електоральних цілях політичними силами, політиками, які спираються на виборців з низькою або викривленою історичною пам'яттю та психологією малорійства, яке жодні демократичні протести не використало. Водночас, як зауважує доктор політичних наук (КНУ імені Т. Шевченка) Ігор Петренко, електоральна доцільність по суті пояснює політизацію Голодомору 1932–1933 рр. політиками в недалекому політичному минулому України. Петренко вважає, що Президенти України – В. Ющенко та П. Порошенко, а також представники Народного Фронту, й низка націоналістичних партій (наприклад, Свобода), активно використовують/використовували дану тему для мобілізації свого електорату. Особливо в контексті протистояння з проросійськими політичними силами, для яких дана тема не є прийнятною, з огляду на несприйняття її Кремлем.

Повертаючись до аргументації специфіки політизації теми Голодомору 1932–1933 рр. хотіли б звернути увагу на тезу кандидата політичних наук Володимира Бабки. Науковець вважає, що ця тема політизована адже з одного боку є предметом політики національної пам'яті, з іншого – зараз вона викликає значно менше дискусій, ніж в 2000-ні рр. За його спостереженнями, дещо зменшується трагедійність цієї події на фоні вшанування ближчих за часом жертв сучасної

неоголошеної «російсько-української війни». Тим не менш не потрібно відкидати і подвійні стандарти політичних суб'єктів в оцінці історичного минулого, особливо коли в його оцінці крім істориків долучаються цілі держави. Такої думки, філософ, очільник Центру стратегічних комунікацій «Форум» Валерій Димов. Політолог переконаний, що серед так званих «українських» політичних «еліт» досі є неукраїнські – ті, що (політично) орієнтуються на пострадянський, проросійський електорат, або напряду залежать (фінансово чи політично) від РФ.

На думку ж вітчизняної журналістки Яни Бабак, і ми з нею абсолютно погоджуємось, проблема у тому, що українські політичні еліти не мають в принципі культури спільних поглядів і оцінки змістів; особливо в питанні Голодомору. Якщо відштовхуватись від думки, що еліти – це відображення суспільства, то, зважаючи на глибинні ментальні розколи всередині українства, політики просто віддзеркалюють поточну ситуацію. Наслідки дисбалансу у такому випадку загрожують неможливістю формування української стратегії і національної ідеї, адже ці поняття неможливо уявити без усвідомлення та рефлексії на тему історичної пам'яті. В одній змістовній тональності д попереднього експерта варто навести тези і політолога Бориса Кушнірука. За його словами, тема Голодомору не є політизованою. Вона погано вивчена. Відсутнє більш-менш ґрунтовне, документально підтвержене, пояснення, саме чому його розпочали проводити. Саме це, на думку експерта провокує намагання його заперечити, як такого. Значною мірою це пов'язано з тим, що значна частина архівів щодо цього питання було знищено чи знаходиться в недоступних для вивчення архівах в Росії.

Не менш виважену оцінку «політизації» теми Голодомору 1932–1933 рр. виокремив, вчений політолог з Інституту політичних і етнонаціональних досліджень ім. І.Ф. Кураса НАН України – Валентин Бушанський. На його точку зору, поняття «політизація» варто розуміти і як присутність певної теми в політичному дискурсі, а також, як її витіснення. Замовчування теми голодоморів у радянську добу – це є також досвід політизації теми, яка була табуована, а її порушення загрозувало людині запровадженням репресивних санкцій. З настанням незалежності з цієї теми було зняте табу. Експерт слушно нагадав, що у період президентства Віктора Ющенка тема Голодомору 1932–1933 рр. розглядалась як вкрай важлива для розвитку національної ідентичності. В той же час, з президентством Віктора Януковича сам предмет почав розмиватися (спільна трагедія Радянських народів). Таким чином, резюмує вчений, тема голодоморів залишається бути політизованою з ряду об'єктивних причин. Перша, що голодомори є політичним феноменом, оскільки відбулися з політичних причин. Друге, голодомори здійснювалися за посередництва державно-політичних методів (репресивного впливу). Третє, голодомори мали політичні наслідки – депопуляція українського етносу (а), виникнення соціально-психологічної травми (б). Четверте, голодомори – це геноцид, а отже і злочин, який потребує розслідування та покарання. П'яте, голодомори залишаються бути феноменами, які потребують осмислення

і подальших компетентних і виважених висновків. Варто погодитись і з думкою вченого політолога Ігоря Петренка, про те, що Будь-які політичні нашарування цієї теми і приплітання до неї геополітичних реалій сучасності віддаляє нас в рази від знаходження консенсусу і реальної історичної правди. Треба припинити політичні маніпуляції і дати історикам робити свою роботу.

Чи будуть накладені своєрідні суспільні та політичні мораторії на маніпулюванням історичним минулим, а держава буде всебічно сприяти історичній спільноті відновлювати пазл історичної правди? Наша попередня думка, як дослідників – навряд чи в найближчому майбутньому. Українське суспільство як і політичні еліти функціонально є розбалансованим і не монолітним, особливо, щодо малодосліджених чи так би мовити «не зручних» чи «трагедій далекого минулого». Таким чином заглиблення в питанні причин, специфіки, наслідків Голодомору 1932–1933 рр., їх оцінка для українців буде супроводжуватись періодичним прагненням одіозних політиків просвіти українців «всю правду про замовлений характер голодомору 30-их та інших років ХХ століття». Також ми толеруємо оцінку колеги, політологині з Українського центру суспільного розвитку, Валентини Пальохи. Експертка переконана, що тема голодомору 1932–1933 рр. є однією із тих тем, які відносяться до крилатого вислову: «Хто володіє теперішнім, – той володіє минулим. Хто володіє минулим, – той володіє майбутнім». Тема, яка має сильний емоційний відбиток у пам'яті декількох поколінь, а тому являє собою інструмент впливу, хто цим зможе використати на свій політичний умисл.

Водночас, як продемонструвало наше дослідження (експертне глибинне інтерв'ю) далеко не всі експерти визнають тему Голодомору 1932–1933 рр. політизованою. Цієї думки тримається кандидат історичних наук – Василь Гулай (Національний Університет «Львівська політехніка»). На його думку, тема голодомору не належить до числа найбільш політизованих, порівняно, наприклад, проблематикою Другої світової війни. Не суперечить йому і його колега історик, Роман Кабачій. Останній теж вважає, що ця тема Голодомору на сьогодні не є політизованою. Голоснішим, як він переконує є питання декомунізації та ролі ОУН та УПА в історії України. Голодомор повернувся як тема до тих, чий родини від нього потерпіли, їм не треба це пояснювати. Проте кроки, зроблені під час президентства Віктора Ющенка, легалізували цю тематику до рівня, коли як мінімум про неї не болісно/соромно/важко було говорити. Навряд чи Україна зможе використовувати тему Голодомору на кшталт Голокосту як Ізраїль. І вочевидь це добре. Краще, щоб тема Голодомору діставалася світові та мізків українців природнім шляхом, як приклад, через фільм про британського журналіста Гарета Джонса, який фактично першим розповів світовій спільноті про факт голоду в радянській Україні та її масштаб (кінострічка вийшла в широкий кінопоказ в 2019 році).

Тим не менше, політизація історичних тем шкодить останнім. Про це нам вказав політолог Олексій Радчук. Він вважає, що тему голодомору політизують деякі політичні сили з метою поляризації українського суспільства. Втім, експерт

позитивно налаштований, адже здоровий глузд поступово перемагає – все більше українців розуміють нікчемність політизації цієї теми. В той же час, як ми зазначали раніше, від політичного паразитування на темі голодоморів, вибіркового трактуванні історичних джерел щодо них та поверхневих оцінок політичних кроків радянської держави у її політиці геноциду українців, ніхто і ця історична тема не застраховані. Чому так є, ми також взяли запитати експертне середовище про причини відсутності політичного консенсусу щодо визнання Голодомору 1932–1933 рр. геноцидом українського народу.

Так, як вважає політолог Євген Заїка, спекуляції на тему Голодомору породжені незнанням історії та фрагментарним володінням суттю питання. Цю тезу посилює точка зору політичного дослідника Володимира Бабки. Він вважає, що політики, які не схильні визнавати Голодомор геноцидом українського народу зорієнтовані на електорат для якого ця трагедія не імплементавана в національну пам'ять і який досі живе в полоні радянського історичного дискурсу.

Інший експерт, політичний оглядач порталу «Слово і Діло» Віктор Гаврилюк наголошує, що серед українських політичних еліт немає консенсусу щодо визнання Голодомору 1932–33 рр. геноцидом українського народу, тому що еліти в нас: непостійні; політичні стратегії взаємопротилежні; публічні позиції здебільшого займають з крайності в крайність («так, і ніяк по іншому», «ні, і ніяк по іншому»); відсутність ідейної спадковості у владі. Різні інтерпретації цієї теми можуть призвести до: нівелювання історичної пам'яті; відсутності ясності і послідовності в світогляді звичайного українця щодо цієї теми; різних інформаційних маніпуляцій.

Висновок. Підводячи підсумок, ми б хотіли наголосити на кількох аналітичних тезах. По-перше, Голодомор 1932–1933 рр. був і є згідно українського законодавства актом геноциду українського народу. Не визнавати цього історичного факту окремими політичними спільнотами, групами, політичними партіями, лідерами означає для них, що вони тим самим розписуються у своїй низькій правовій, політичній культурі і небажанні робити серйозних висновків, щодо нікчемних прикладів державного управління та етнічної зневаги, яку продемонстрував радянський тоталітарний політичний режим. По-друге, навіть, якщо в майбутньому, українці сприятимуть допуску до влади консенсусних і про українських еліт, політизації теми голодоморів не уникнути. В цьому «замовниками» такої політизації виступатимуть одіозні російські історики, представники російської політичної верхівки і звичайно проросійські рудименти політичного минулого у своєрідному «проросійському пропагандистському екзилі». По-третє, хотіли наголосити на толеруванні підходу до вивчення історії за «рецептом» історика Ярослава Грицака. Згідно цього рецепту, українську історію варто вивчати виважено, комплексно, об'єктивно і без брому, про який в минулому зазначав політичний діяч доби УНР та Директорії – Володимир Винниченко. І по-четверте, втілюючи в практичну площину політику геноциду українців в ХХ столітті радянська держава показала всю

свою етнічну, культурну і політичну деградацію. А щодо політиків, які перебувають і перебуватимуть в представницьких органах влади як на місцях так і на найвищому рівні, але які наголошують на імплементації та поширенні радянських атавізмів та інтерпретацій історичного минулого, тут рішення очевидне. Органи правопорядку, юстиції, прокуратури та судові мають поцікавитись інтереси якої держави сучасності і минулого вони захищають. Якщо йде мова про РФ та СРСР в українських платників податків мають постати питання, а чому за їх кошт утримуються ці посадові особи.

Ми переконані, що історію власного народу і державності зі всіма поразками і перемогами потрібно вивчати виважено і ціле направлено, від школяра молодших класів і до глави держави, навіть, якщо він чи вона не мали політичного управління. Безпека історичної пам'яті українського народу безперечно має бути у фокусі державної політики, а гігієна історичної пам'яті у фокусі самих українців, які вони не хочуть занедбати своє майбутнє як нації і держави через віддачу на усвідомлення власного минулого на своерідний «аутсорс» іншим, ворожо налаштованими державам чи наддержавним утворенням.

Список літератури:

1. Danse Macabre. Як політики використовують Голодомор. URL: <https://www.istpravda.com.ua/research/50b2499c9689f/> (дата звернення: 26.01.2020).
2. Василенко В. Методологія правової оцінки голодомору 1932–1933 рр. в Україні як злочину геноциду. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/12243/Vasylenko_Metodolohiya_pravovoyi_otsinky.pdf?sequence=3&isAllowed=y (дата звернення: 26.01.2020).
3. Про Голодомор 1932–1933 років в Україні : Закон України від 28.11.2006. 376-V. Дата набрання чинності: 01.12.2006. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-16> (дата звернення: 26.01.2020).

References:

1. Danse Macabre. Yak polityky vykorystovuiut Holodomor. URL: <https://www.istpravda.com.ua/research/50b2499c9689f/> (accessed: 26.01.2020).
2. Vasylenko, V. Metodolohiia pravovoi otsinky holodomoru 1932–1933 rr. v Ukraini yak zlochyну henotsydu. URL: http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/12243/Vasylenko_Metodolohiya_pravovoyi_otsinky.pdf?sequence=3&isAllowed=y. (accessed: 26.01.2020).
3. Pro Holodomor 1932–1933 rokiv v Ukraini: Zakon Ukrainy vid 28.11.2006. 376-V. Data nabrannia chynnosti: 01.12.2006. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/376-16> (accessed: 26.01.2020).